

УДК351.777:37.01

Глуха Вікторія Валеріївна

кандидат наук з державного управління, науковий співробітник
наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків
(+38) 0954230296

Глухая Виктория Валериевна

кандидат наук по государственному управлению, научный сотрудник
научного отдела по проблемам управления в сфере гражданской защиты,
Национальный университет гражданской защиты Украины, г. Харьков

Glukha V.V.

PhD in Public Administration, researcher of the research Department on
problems of management in the field of civil protection, National University of
civil protection of Ukraine, Kharkiv

**ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ**

**ГОСУДАРСТВЕННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ
ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В ЕВРОПЕЙСКОМ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ**

**PUBLIC ADMINISTRATION ASPECTS OF APPLICATION
ECOLOGIC KNOWLEDGE IN EUROPEAN EDUCATION SPACE**

Анотація: Визначено актуальність та рівні застосування екологічних знань в європейському освітньому просторі. Проаналізовано державноуправлінський вплив на розвиток і підтримку екологічної освіти у навчальних закладах Європейського Союзу. Зазначені проблеми і перспективи державної екологічної політики країн ЄС в контексті практичного та теоретичного застосування екологічних знань. Виокремлено

пріоритети міжнародної інтеграції щодо виховних процесів у сфері екологічної політики. Показано сучасні державні пріоритети соціально-педагогічної діяльності, яка спрямована на формування екологічної культури молоді.

Ключові слова: державноуправлінські аспекти, європейський освітній простір, екологічна освіта, європейські екологічні стандарти, екологічна культура

Анотація: Определена актуальность и уровни применения экологических знаний в европейском образовательном пространстве. Проанализировано государственно-управленческое влияние на развитие и поддержку экологического образования в учебных заведениях Европейского Союза. Указаны проблемы и перспективы государственной экологической политики стран ЕС в контексте практического и теоретического применения экологических знаний. Выделены приоритеты международной интеграции относительно воспитательных процессов в сфере экологической политики. Показаны современные государственные приоритеты социально-педагогической деятельности, которая направлена на формирование экологической культуры молодежи.

Ключевые слова:государственно-управленческие аспекты, европейское образовательное пространство, экологическое образование, европейские экологические стандарты, экологическая культура

Summary:Determined by the relevance and level of application of ecological knowledge in European educational space. Analyzed state government influence on the development and support of environmental education in educational institutions of the European Union. These problems and prospects of state environmental policy of the EU in the context of the practical and theoretical application of ecological knowledge. Priorities of international integration of the educational processes in the field of environmental policy. Current state priorities of social and educational activities, aimed at formation of ecological culture of young people.

Key words:state governance aspects, the European educational space, ecological education, European ecological standards, ecological culture

Постановка проблеми. Одними з найважливіших і актуальних проблем Євросоюзу є проблеми охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, тому тенденції, які відбуваються в даний час в європейському розвитку, змушують замислитись над такими складними питаннями, як якість життя європейців, а особливо молодого покоління та їх екологічної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активне дослідження та значний внесок у сферу державної екологічної політики, проблемам її становлення зроблено багатьма вітчизняними науковцями та зарубіжними фахівцями такими як, В. Андронов, О. Васюта, О. Веклич, Т. Галушкіна, Б. Данилишин, В. Крук, В. Мариненко, С. Марова, Є. Мішенін, Є. Сенюшкін, І. Синякевич, М. Хвесик, О. Царенко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на велику кількість наукових досліджень та літератури з різних аспектів, проблем і знань у сфері екології, залишається актуальною проблема, що саме є екологічними знаннями, як вони виникли та розвиваються, а також яку роль грає держава у цьому процесі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз проблем державноуправлінського впливу на розвиток і підтримку екологічної освіти у навчальних закладах Європейського Союзу, з зазначенням проблем і перспектив державної екологічної політики країн ЄС в контексті практичного та теоретичного застосування екологічних знань.

Виклад основного матеріалу В умовах сучасної глобальної екологічної кризи на початку XXI століття ставиться питання щодо основних завдань екологічної освіти, про зміну освітньої парадигми в напрямі її екологізації. Сучасна екологічна освіта має не навчати людину використання природи, а формувати у неї здібності й навички оптимальної взаємодії з нею та з соціальним середовищем. Коли людина, на основі отриманих знань,

здатна вибудувати мету своєї діяльності в суворій відповідності до законів та умов природи. В останні два десятиліття розробляються різні концепції реформування системи освіти, здійснюється пошук нових форм організації наукового знання, що спрямовані на оновлення освіти, і, зокрема, такої важливої і актуальної його складової, як екологічної освіти [3; 4].

Формування нових напрямлень державноуправлінської науки охоплюють різні розділи економіки, права, соціології і особливо екології та перебувають у взаємовідносинах. У всіх європейських країнах на сучасному етапі розвитку активізувалися наукові дослідження в галузі державного управління та екології. На цій основі були розроблені методичні підходи до оцінки впливу забруднення навколишнього середовища на здоров'я людини, на тваринний і рослинний світ, на виробничі, комунально-побутові та культурно-історичні об'єкти. Встановлюються десятки державних нормативів по гранично допустимих концентраціях різних забруднюючих речовин у навколишньому середовищі та в її основних компонентах. Одночасно удосконалюється природне законодавство. Розробляються як національні, так і міжнародні правові акти з охорони окремих природних об'єктів.

Однак, в області взаємодії зі світом природи з великим рівнем результативності може сприяти тільки змінена екологічна освіта. Необхідні нові фундаментальні наукові підходи екологічного знання й освіти, які засновані на екоцентричному засобі. Таке мислення дозволяє розглядати людину в тісній взаємозалежності з навколишнім середовищем, що є дуже важливим чинником виховання екологічно-орієнтованого світогляду і культури, оптимальної взаємодії зі світом природи і здоровому способі життя. Подібне мислення дозволить формувати загальноосвітні і професійні кадри для вирішення проблем сталого розвитку сучасного суспільства.

Зазначені завдання можуть бути виконані тільки в умовах використання комплексного підходу до державного планування й організації еколого-освітньої дії, розробленої з урахуванням вимог нової парадигми екологічного знання і освіти [5; 8].

Насьогодні усьому світі все більше зростає значимість екологічного знання у зв'язку з поглибленням екологічних проблем у природі, суспільстві і з необхідністю їх практичного і теоретичного вирішення. Людство володіє величезним обсягом інформації, отриманої від багатьох поколінь і поповнюється завдяки досягненням науково-технічного прогресу, розкриття нових пізнавальних здібностей людини. Але величезна кількість сучасних знань може грати різноманітну роль у житті людини і суспільстві: служити вірною основою для різноманітної практичної діяльності, для налагодження оптимальних соціальних і соціоприродних відносин [2].

Особливістю сучасного знання можна вважати екологічне знання, яке відображає системно-структурну взаємодію в світі. Сьогодні існує більше ста конкретних напрямків в екологічній науці, а також цілий ряд екологічних аспектів гуманітарного, антропологічного, релігійного, культурологічного, педагогічного знань. Але проблема інтеграції досягнень різних екологічних дисциплін та галузей знання (від порівняльного аналізу результатів досліджень до теоретичного синтезу головних екологічних знань) досліджена недостатньо. Таким чином, в даний час з особливою гостротою і актуальністю виникає необхідність загальної інтеграції екологічного знання в єдину концепцію, яка може лягти в основу відповідної картини світу [7; 9].

Вищезазначена концепція займає важливе місце в теоретичному екологічному знанні, синтезуючи екологічні знання, його фундаментальні поняття і принципи. У методологічному аспекті вона визначає стиль екологічного мислення, ідеологію, програму і стратегію у сфері організації та управління взаємовідносин людини і природних систем [6; 8].

В державних діючих документах Європейського Союзу важливе значення приділяється питанням екологічної освіти. В них ставиться акцент на те, що суспільство не розуміє тісного зв'язку між діяльністю людей і довкіллям, тому що не мають достатньої інформації. Підкреслюється, що освіта повинна давати уяву не тільки про довкілля, але і сприяти розумінню соціально-економічного стану і проблем розвитку людини [1].

Як відомо, в галузі екологічної освіти Європейських країн головними вважаються такі задачі:

- забезпечення освіти щодо питань розвитку і збереження довкілля для людей різного віку;
- включення концепції охорони та розвитку навколишнього природного середовища у всі програми навчальних закладів;
- залучення школярів до регіональних і місцевих досліджень у сфері екології;
- заохочення урядів, навчальних закладів, недержавних громадських організацій до підготовки кадрів в області раціонального використання природного навколишнього середовища;
- забезпечення місцевих громад щодо вирішення проблем охорони довкілля;
- робота з засобами масової інформації, рекламної індустрії, для заохочування більш активної участі населення в обговоренні проблем та перспектив навколишнього середовища [7; 9].

Європейським Союзом було визнано велике значення не тільки державних організацій, але й неурядових організацій у процесі досягнення мети у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища, внаслідок таких причин:

- незалежність від державних і інших секторів суспільства;
- володіння різноманітними знаннями в галузях, які необхідні для забезпечення екологічно- безпечного і соціально-надійного сталого розвитку;
- спроможність допомогти суспільству досягти згоди з питань, яким шляхом перейти від нестійкого розвитку до стійкого [9].

Комітетом з екологічної політики Європейської економічної комісії (Оргус, Данія, 1998) на Четвертій конференції міністрів було прийнято Конвенцію "Про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища". Метою Конвенції було сприяння захисту права кожної людини

нинішнього і майбутніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для здоров'я та добробуту.

Відповідно до Організації (Орхуської) Конвенції європейські держави (і Україна в тому числі) мають забезпечити наступне:

- розвиток законодавчо-правового поля, яке змотивує ефективну участь громадськості у вирішенні екологічних проблем;
- розвиток нових інфраструктурних можливостей, які б створили умови для посилення громадської екологічної активності;
- створення умов щодо активного включення судової гілки влади як дієвого механізму вирішення екологічних суперечок та конфліктів;
- створення та розвиток прозорої, доступної системи комунікацій та інформаційних зв'язків, які б забезпечили повний, достовірний, оперативний обмін екологічною інформацією. [9; 10].

Формування екологічної освіти є однією з принципово важливих проблем, від якої без перебільшень залежить подальше існування сучасної людини. Навіть через значну увагу та великі зусилля, які докладає світове співнота для розв'язання цього завдання, слід зазначити, що воно виявилось надзвичайно суперечливим і складним як у теоретичному, так і в практичному аспекті.

Численні інструкції, програми, рекомендації керівних освітянських інституцій вимагають негайного й дійового формування екологічної свідомості у навчальному процесі. Екологічну свідомість розглядають, на відміну від екологічного знання, як нюанс, аспект суспільної свідомості, як одну з важливих складових сучасної масової свідомості, що спроможна активно впливати на коригування сучасного способу життя людей та форму їхнього природокористування для того, щоб зробити їх екологічно безпечними. Отже, екологічна свідомість не як відособлена ланка свідомості людини, а як складова сучасного людського світогляду й масової свідомості, яка мотивує та спонукає до екологічно безпечної діяльності в природі [4; 9].

Наприклад, у системі французького освіти формування екологічної культури та свідомості як духовно-моральної сфери особистості зростаючою людиною приділяється особлива увага протягом всього періоду навчання учнів. Початкове навчання, починається з дошкільного періоду розвитку дитини та вважається основоположною в цьому процесі. Цілісний підхід, як до особистості, так і до всього педагогічного процесу включає всі сторони особистості та її тісний взаємозв'язок з навколишнім середовищем, логічну послідовність всіх етапів процесу особистісно-рівневого підходу до формування екологічної свідомості і поведінки. Екологічна спрямованість навчально-прикладної діяльності учнів, корисна добротворча діяльність у природному середовищі, облік регіональних особливостей школи, будь-якого навчального закладу основоположний принцип морально-екологічного виховання підростаючого покоління освітньої системи Франції. Динамічність системи екологічного виховання залежить від включення учнів у добротворчу діяльність, що має морально-екологічну спрямованість та сприяє розвитку відповідної потреби участі в ній [3; 5].

Прийнята у Франції «Програма екологічного виховання у початковій школі» є основним державним документом, обов'язковим для виконання у всіх загальноосвітніх школах. Освітня політика країни спрямована на підвищення рівня освіченості громадян. На розвиток науки та освіти виділяються такі матеріальні засоби, які дозволяють розвивати всі напрямки навчання, в тому числі й екологічне [7; 9].

Природоохоронні рухи та організації в країнах Європейського Союзу мають велику самостійність, що допомагає їм відслідковувати і усувати екологонебезпечні дії різних організацій, груп і окремих особистостей. З передовими екологічними технологіями та високим рівнем екологічної свідомості населення всесвітньо визнана Франція. Екологічний інститут Франції постачає всі європейські екоцентри науковою інформацією.

Ефективність екологічної освіти у Франції підтверджується високим рівнем підготовленості учнів до самостійного життя в оточенні живої

природи. У дітей розвинені навички практичної діяльності перетворенню природи, почуття власної значущості у справі захисту всієї планети від екологічних катастроф, дбайливе ставлення до свого дому і природи рідного краю. [1; 10].

Вивчення досвіду Франції в галузі екологічної освіти дітей початкової школи представляє науково-практичний інтерес для вітчизняної школи. Франції вдалося накопичити досить значний досвід, що має національні особливості і в той же час використовує світові досягнення, знайти нові форми екологічного навчання.

Висновки пропозиції. Таким чином, глобальні екологічні проблеми ставлять першочерговим питання виживання людства, вимагають узагальнених державноуправлінських підходів та інтеграції, які передбачають перегляд комплексу національних пріоритетів та інфраструктур, заради більш міцної економічної і політичної єдності, ефективних об'єднаних дій з метою пошуку шляхів до сталого розвитку та вирішення глобальних і регіональних проблем. Найважливішим чинником вирішення багатьох глобальних екологічних проблем є екологічна культура – порівняно нова категорія, актуальність якої різко загострилася у зв'язку з тим, що людство впритул підійшло до глобальної екологічної кризи. Екологічна культура суспільства повинна стати найважливішим чинником вирішення більшості екологічних проблем сучасності.

Тому проблема «правильного» сприйняття природи, так само як і «екологічної культури», виходить зараз на передній план. Чим раніше вчені почнуть бити тривогу, ніж раніше людство почне переглядати результати своєї діяльності та коригувати цілі, зіставляючи свої цілі з засобами, якими володіє природа, тим швидше можна буде перейти до виправлення помилок, як у світоглядній сфері, так і в сфері екологічній. Але, на превеликий жаль, проблема екологічної культури ще мало вивчена.

Увсьому світі потрібно забезпечити усі рівні навчальних закладів матеріалами екологічних проблем, зробити максимально доступною наукову

літературу для широкого вивчення навколишнього середовища, його збереження, покращення людського середовища життя людства. Вивчення екології потрібно ввести в усі навчальні програми, починаючи з дитячих дошкільних і шкільних закладів.

Список літератури:

1. Базові елементи Стратегії ЄЕК ООН про освіту в інтересах сталого розвитку // Документи 5-ї Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього середовища „Довкілля для Європи” // Національний семінар проекту „Київ - 2003”.

2. Бочарова О. А. Модернізація вищої школи у сучасній Франції : дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / О. А. Бочарова. – Горлівка, 2006. – 197 с.

3. Грушкевич Т. В. Європейські стандарти забезпечення екологічних прав : навчально-методичний посібник / Т.В. Грушкевич. – Хмельницький : Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, 2013. – 260 с.

4. Дербак Н. Ю., Поняття і структура екологічної культури особистості. // Гілея: науковий вісник. : Збірник наукових праць, К., 2012. № 60, - .184 с.

5. Екологічна безпека: термінологічний словник / Андронов В.А., Грек А.М., Ковальчук І.М. та др.– Х: АПБУ, 2001.– 112 с.

6. Заверуха Н. Серебряков В.В., Скиба Ю.А. Основи екології. - К.: Каравела, 2006. – 300 с.

7. Марьянов І. Європейська інтеграція. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.wikipedia.ru/>.

8. Погрібна Л.С. Актуальність аналізу досвіду європейських країн в процесі організації екологічного виховання школярів на території України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://nauka.zinet.info>.

9. Рудишин С. Д. Стан екологічної освіти в практиці вищої школи зарубіжних країн / С. Д. Рудишин [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : //eprints.zu.edu.ua](http://eprints.zu.edu.ua).

10. Документи офіційного сайту «Екологічна політика Європи» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://URL: www.ecoline.ru>.